

Mon háliidan álgit mitalit maid okta rádna oktii munnje mitalii ja maid lean ožžon lobi otne mitalit.

“Mon lean alo háliidan bargat boazodoaluin. Mánnávuođa rájes. Danin dat leai diehttelas go Áhčči ja Eadni jearaiga jus háliidin váldit stuorit ovddasvástádusa veaga boazodoalofitnodagas. Mon ledjen juo guhki delle čuvvon mielde meahcis ja oahppan got galgá guođohit čearu eatnamiid. Vuosttaš geasi go ledjen mearridan ahte dainna háliidan eallit ja ealihit mu iežan veaga de ledjen oastán sisa bohccuid. Ledjen bidjan visot seastoruđaid dasa. Dat geassi leai buorre. Mu mearka leai álgán oidnot ja ledjen vel láitán mearka mu vuosttaš niidii ja dieđusge dat leai illu go bessen merket sutnje su vuosttaš miesi.

Dálvi bodii. Garrá dálvi, fasttes dálvi. Nuppi beaivvi leai čoaskkis nu ahte skohter baljo nagai cahkkanit. Ja nuppi leai dakkár gidđailbmi nu ahte goaikkui gáđus. Dasa lassin muhtii juohke nuppi beaivvi. Bohccot dušše vázze. Eai gávdnan guohtuma go leai nu ollu muohta ja jiekŋa botnis. Mii mearrideame biebmat daid. Eat diehtán jus galggaimet oazžut buhtadusa stádas, muhto eat duosttan ieža dáhkat. Muđui leai visot ruđat maid ledjen bidjan ealli bohcco oastit mannan hohkkái, jurddašin. Mii čadaheame dálvvi ja jodiime davás fas, gidđaeatnamiidda. Easka delle álge dat stuorimus váttisvuođat. Juohke nuppi beaivvi go guođohin siidda de gávdnen máŋga goruda ja ii mannan beaivi go in oaidnán speadjáriid. Stáda meahcceeallit maid mon šadden biebmat.

Go geassi fas bodii de leai goalm mátoassi mu ealus borahallojuvvon dahje jápmán dálvvi dihte. Dat čuožai garrasit ekonomalaččat, muhto maiddái psyhkalaččat. Dan geasi álge maiddái ságastallamat ahte olgoriikalaš

ruvkefitnodat háliidii álggahit ruvkke. Juste das gos čearru lea seakkimus. Dat jurddahuvvon ruvke livččii botken čearu guokte oassái ja árbevirolaš boazodoallu ii livčče leamaš vejolašvuohta, dahje obanassiige boazodoallu.

Mon álgen veadjit heajubut ja heajubut. Beare dat diehtu, ahte mus ja mu boahttevaš buolvvain soaitá ii lea boahtteáigi dán ealáhusas man ráhkistin, leai ila stuoris ieš sáhttit giedáhit. Go ollejin luksa fas de háliidin ohcat veahki, vaikko válddii vuostte. Maid galge nuppit jáhkkit mus? Go viimmat mannen psykologa lusa de dušše dajai ahte sis ii lea vejolašvuohta váldit vuostte mu ja siđai mu boahit fas ruovttoluotta guokte mánu geahčen, delle galgen oažžut áiggi. Go guokte mánu ledje vássán de mannen fas dohko, veahki dihte. Muhto in gal ožžon veahki. Mon šadden oahpahit su boazodoalu birra ja maid dat váttisvuođat mearkkašedje. Manjel dien ságastallama de in dovdan ahte ledjen veahki ožžon, beare vel eanet átestus.

Dálvi leai ollen fas ja guohtun leai billašuvvan go leai arvan. Seammás ožžuimet vel diehtit ahte stáhta eai boađe buhtadit diimmá biebmeta, eanetgo moadde proseantta duođa logus. Gokte galggaimet birget? Ledjen juo ferten váldit loanaid birget biebmeta, muhto galggaimet go vel dán jagi fertet biebmat, de in livčče sáhttán máksit. Dat leai dán muddos go álgen plánegoahit got mon galgen guođdit dán máilbmi. Mon in nahkan šat.”

Son ii lea akto. Dát lea duohtavuohta mainna mángasat ellet. Uhkádusat du bargobáikkis, mii lea nu ollu eanet go bargobáiki. Dat lea du eallin, du kultuvra, du identiteahhta. Dán olmmái ii lean go badjelaš jagi reisten eallit boazodoalus, muhto delle juo biesttán luohttámuša ealáhussii. Ii beare dat, son ii háliidan šat eallit.

Nugo diehtibehtet lea Sámit dovddastuvvon eamiálbmot máilmmis. Ruotta dovddastii dán juo 1977 ja sámi álbmoga áššit leat 2010 jagi rájes suddjejuvvon ruoŧa vuodđolágas ráđđehusfoarbma vuosttaš kapihttalis. Dat mearkkaša ahte mis ii leat dušše kultuvrralaš rievttit, muhto maiddá politihkalaš rievttit. Vaikko Ruotas lea buoremus vuodđoláhka sámi áššiid ektui leat dát dušše čáppa sánit. Sihke internašunála ja našunálalaš lávddit kritiserejit Ruoŧa stáda duollut dallot dan dihte go Ruoŧa ii olle meriide ja eai váldde duohtan sii eamiálbmogariievtti geatnegasvuodaid. Vaikko dat, de ovdáneapmi eamiálbmotrievtti áššiin mannet vearru guvlui. Ovddas diehtemeahttunvuodain uhkida dat, ii beare vahágahttit dat sámi servodaga vel eanet, muhto maiddá jávkadit olles servodaga.

Ovddastuvvon Našuvnnaid nállevealahanlávdegoddi adde diimmá garrá mearkkašumiid movt Ruoŧa bargá eamiálbmotrivttiiguin, go diktet stuora ruvkefitnodagat ávkkástallat sámi eatnamiid ja čáziid. Nu dagai maiddá Ruoŧa vealahanáittardeaddji. Vaikko ruoŧa dohkkehii ON:a eamiálbmotjulggaštusa, mii čielgasit cealká ahte eamiálbmogat galget dáhkiduvvot iešstivrejupmi ja kontrolla árbevirolaš eatnamiid badjel ja maiddá sihkkarastit oassálastima proseassain maid gusket mii rivttiid. Muhto duohtavuolta lea guhkkin julggaštusa áigumušan.

Minerálaláhka, maŋemus jagiid minerálapolitihkka ja dan ođđa minerálastrategiija maid mannan ráđđehus bukti ovdan, njuolga vealaha sámi riektit. Dat áddet vejolašvuodaid ruvkefitnodagaide roggat ja ohcat minerálaid juohke sajis, vaikko muhtin eatnamat lea luonddusuodjaluvvon. Čearuin ja sámi servodagas ii lea lágalaš rievttit bissehit dakkár doaimmaid.

Eallit dainna eahpesihkkarvuodain, leago mus guohtuneatnamat mu bohccuide vai vuovdá go mu riika olggos daid? Galle gorudiid gávdnan otne, maŋjel go lean biebman stáda meahcceelliid? Leago mus boahteáigi? Visot daid maid namuhin leat moadde ovdamearkkat manin boazosápmelaččat, eareliiggánit nuorra boazovázzit, gillet garrasit ja vedjet heajubut go olbmot eanetlogoservodagas. Mentálalaš dearvvašvuolta gaskal sámiid lea hirbmat dehálaš nannet ja sihkkarastit. Mon in hálit hávdádit eanet rátnaid, dan dihte go stáhta ii váldde ovddasvástádusa. Nu movt lea otne ii gávdná oažžut veahki Ruota dearvvašvuodasystemas. Mii fertet ohcat veahki ránnjáriikkas, Norggas, gos gelbbolašvuolta gávdno. Iigo lea balddihahtti?

Sámit lea luonddu álbmot. Mii servodat, mii kultuvra ealáhusa ja giella lea čadnojuvvon lundui. Jus dat váldojuvvo mis, de servodat jávká. Danin ávžžuhan Eurohpá ráđđi váldit mielde dan heahtedili mii lea. Mis ii lea áigi vuordit. Mánnga čearut, gos ruvkedoaimmaid háliidit álggahit, eai leat guhkin eret ferteme heaittihit ealáhusa guovllus.

Mon sávan ahte boahteáigi lea čuovgat. Ahte Ruota ja eará našuvnnat sámis ollašuttet daid geatnegasvuodaid ja áddet sámi álbmogii rivttiid maid mis duodás leat. Dat lea áigi oažžut daid čáppa sániid duohtavuhtan.
>> Giitu go ožžon váldit dis áiggi!